DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.16918406

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ 'ଝାଳ' ଏବଂ ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାନ୍ଦେଙ୍କ 'ଏଲ୍ ସୁଦର' : ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ତୁଳନାତ୍ମକ ମୂଲ୍ୟାୟନ

ଆଲୋକ ବରାଳ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ 'ଝାଳ' କବିତା ଏବଂ ସ୍ପେନୀୟ କବି ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାନ୍ଦେଙ୍କ 'ଏଲ୍ ସୁଦର' (ଝାଳ)କବିତା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମଧର୍ମୀ ଉପାଦାନ ହିଁ ଏହି ଆଲୋଚନାର ପ୍ରମୁଖ ଆଭିମୁଖ୍ୟ । ଉଭୟଙ୍କ କବିତାରେ 'ଝାଳ'କୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ସଂଦର୍ଶନ କରାଯାଇପାରିବ। କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ ପାଇଁ 'ଝାଳ' ମଣିଷର ଅଭାବିତ ଜୀବନବୋଧର ପ୍ରତୀକ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥଳେ ମିଗୁଏଲଙ୍କ ପାଇଁ 'ଝାଳ' ସମ୍ମାନ, ଉପାର୍ଜନ ଓ ଅଧିକାର ଭଳି ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସହ ହୋଇଛି ବ୍ୟକ୍ତ । ଉଭୟ କବି 'ଝାଳ'କୁ 'ଶ୍ରମ' ଓ 'ଶ୍ରମଜୀବୀ' ମଣିଷଙ୍କ ଶକ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟର ସଂକେତ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ହେଁ ମିଗୁଏଲ୍ ଯେଉଁଠି 'ଶ୍ରମ ଓ 'ଜୀବନ'ର ଜୟଗାନ କରିଛନ୍ତି; ଶତ୍ରୁଘ୍ନ କିନ୍ତୁ 'ଲୁଣ୍ଠିତ ଶ୍ରମ' ଓ 'ଜୀବନ'ର ଅନୁଚିନ୍ତାରେ ହୋଇଉଠିଛନ୍ତି କ୍ଷୋଭ ଜର୍ଜରିତ ! ଉଭୟଙ୍କ କବିତାରେ ମାଟିମନସ୍କ ନଷ୍ଟାଲଜିଆର ସ୍ମୃତିମୟ କାବ୍ୟବୋଧ ସହ ଚାରଣ କବିର ନାନ୍ଦନିକ ସ୍ପର୍ଶ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଆବେଦନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୀର୍ଯ୍ୟକ ! 'ଝାଳ' ଉଭୟଙ୍କ କବିତାରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ 'ମେଟାଫର୍' ଭଳି ଅନେକ ସଂକେତ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନାର ବାର୍ତ୍ତାବହ । ଉଭୟ କବି ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଉଠିଛନ୍ତି ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଦୁଃଖ ଓ ଦୈନ୍ୟତାରେ; ଅନୁରୂପ ଭାବେ ଉଭୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ନିଜନିଜ 'ଝାଳ'ର ବ୍ୟାପ୍ତ ପରିଧିରେ । ଜଣେ କବି ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ ବିଚାର ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ଛଳଛଳ ତ ଆଉ ଜଣେ କବି ସ୍ପେନର ଜୀବନ୍ତ କଣ୍ଠସ୍ୱର !

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବ, ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାନ୍ଦେ, ଝାଳ, ଏଲ୍ ସୁଦର, ସ୍ପେନୀୟ କବି

ପ୍ରସଙ୍ଗ :

ଅନେକ ସମୟରେ ଜଣେ ଜଣେ କବିଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କବିତା ସିଦ୍ଧ-କବିତାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଫଳ କବିତା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଏକ ସାର୍ଥକ କବିତା । ମାତ୍ର ସେଥିମଧ୍ୟରେ ବି ଥାଏ କେତେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କବିତା । କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ 'ଝାଳ' ସେହିଭଳି ଏକ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କବିତ୍ୱର ଉଦାହରଣ । 'ଝାଳ' କବିତାଟି ତାଙ୍କର 'ସାବରମତି'(୨୦୦୦) କବିତା ସଂକଳନରେ ସଂକଳିତ । କବିତାଟି ଦୀର୍ଘ ହୋଇ ନଥିଲେ ହେଁ ସାତ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭାଗ କୁହାଗଲା; କାରଣ ସେହି ସାତଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କବି 'ଝାଳ'ର ବିବିଧ ରୂପ ଓ ବିମ୍ବକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଛନ୍ତି କବିତାର କାନ୍‌ଭାସ୍‌ରେ। ସମଗ୍ର କବିତାରେ 'ଝାଳ' ମୂଲ୍ୟର ପ୍ରତୀକ ! (ଯାହା କିଛି ମୂଳ ହୁଏ ତା' ଝାଳ ।) କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବ

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଡକ୍ଟର ଆଲୋକ ବରାଳ, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ,
ଓଡ଼ିଶା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, କୋରାପୁଟ
E-mail.ID : abaral@cuo.ac.in
ORCID ID : https://orcid.org/0009-0005-6962-9522

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୪.୦୪.୨୦୨୫	୧୧.୦୫.୨୦୨୫	୨୫.୦୬.୨୦୨୫	୧.୦୭.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ବରାଳ, ଆଲୋକ; ୨୦୨୫। ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ 'ଝାଳ' ଏବଂ ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାନ୍ଦେଙ୍କ 'ଏଲ୍ ସୁଦର' : ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ତୁଳନାତ୍ମକ ମୂଲ୍ୟାୟନ। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ଘ ; ପୃଷ୍ଠା :୯-୧୭।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ
Quick Response Code:
Available online at : https://pracheenews.com/
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.16918406
Article No - BPP00312

(୧୯୫୫-)ଙ୍କ କାବ୍ୟଯାତ୍ରା ଆଜି ଏକ ଉତ୍ତରିତ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅବସ୍ଥାପିତ । 'ନିଶ୍ୱାସର ତାଳପାତ୍ର' (୧୯୮୩), 'ପଦ୍ମ ପାଲିଙ୍କି' (୧୯୯୬),'ସାବରମତି' (୨୦୦୦), 'ଦୃଶ୍ୟବୋଧ' (୨୦୦୪), 'ଶ୍ରାବସ୍ତୀରୁ ଶ୍ରାବସ୍ତୀ' (୨୦୦୮), 'ପାଣି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିତା' (୨୦୧୧), 'ମିଶ୍ର ଧ୍ରୁପଦ(୨୦୧୬), 'ସୁନୟନା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ତବକ' (୨୦୨୧) ଭଳି କବିତା ସଂକଳନରେ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ-ଭୂମିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଇପାରିବ । ସମକାଳୀନ କବି କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଚାରଧାରା ଦ୍ୱାରା ପିଷ୍ଟ ନୁହେଁ; ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆବେଦନ ତଥା ବିବିଧ ଚିନ୍ତନ ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ତା'ର କାବ୍ୟ-ପରିଧିକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଥାଏ । କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏଭଳି କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ ବିଚାର ଓ ବିବେଚନା ସହିତ ସାମାଜିକ ସମ୍ବେଦନା; ଇତିହାସ ଓ ଭୂଗୋଳ-କକ୍ଷ; ଇତିହାସ ଓ ମିଥ୍‌ର ନବ-ମୂଲ୍ୟାୟନ; ପ୍ରକୃତି ଓ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ସଚେତନତା; ଆଞ୍ଚଳିକ ଓ ସ୍ତରୀୟ ଜୀବନର ଉତ୍ଥାନ; ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତି ନେଇ ସଚେତନତା; ସାମାଜିକ-ଆର୍ଥିକ କ୍ଷୋଭ ଓ ଅନୁଚିନ୍ତା; ବ୍ୟକ୍ତି ଅଧିକାର; ଧର୍ମୀୟ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନ୍ୱେଷା ଓ ନବ-ମୂଲ୍ୟାୟନ; ତଥା ଶୈଳୀରେ କବିଙ୍କ ସ୍ୱୀୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଦେଇଛି ଭିନ୍ନ ଏକ ପରିଚୟ ।

'ଝାଳ'ର ପ୍ରଥମ ପର୍ବ: ଶ୍ରମପିଷ୍ଟ ମଣିଷର ଆଦିମ ଇତିହାସ

ମାନବ ସଭ୍ୟତା ଯେତିକି ପ୍ରାଚୀନ 'ଜୀବନ' ଓ 'ଶ୍ରମ'ର ଇତିହାସ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପ୍ରାଚୀନ । ଯାହା ସାର ବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଯାହା ଦେଇ କଳିହୁଏ ଭିତ୍ତିର ଭବିତବ୍ୟକୁ; ଯାହା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ପ୍ରାକ୍ ସାଙ୍କେତିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି; ଶ୍ରମର ସାର୍ଥକତା । ଏହି ପ୍ରଥମ ଚରଣରେ ଝାଳ ସେହି 'ଶ୍ରମ' ଓ 'ଶ୍ରମପିଷ୍ଟ-ସାର୍ଥକତା'ର ପ୍ରତୀକ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ-ଉତ୍ତପ୍ତ ଲାଭା ହୋଇ ଯେଉଁ ଧାତବ-ପିଣ୍ଡ ତରଳ ହୋଇ ବୋହିଯାଏ, ଆଉ ତାକୁ ତରଳ ଲାଭାରେ ବଦଳେଇବା ପାଇଁ ମଣିଷ ତା'ର ରକ୍ତକୁ ସ୍ୱେଦରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବାର ଅନ୍ତହୀନ ତୀବ୍ର-ଉଷ୍ମ ଶ୍ରମ ହେଉ ଅବା ମଣିଷର ଅସରନ୍ତି ତୀବ୍ର ଭୋକ ଆଉ ତାହାର କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ-ଅସମ୍ଭାଳ ଅପେକ୍ଷାର ମୂହୂର୍ତ୍ତ; ପ୍ରତୀକିତ କରେ ଭାତହାଣ୍ଡିର ସ୍ନିଗ୍ଧ ବାସ୍ନା; ଡାଙ୍କୁଣୀ ଠେଲି ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁଥିବା ଭାତହାଣ୍ଡିର ବାମ୍ଫ ଭିତରେ ଉଭୟ କ୍ଷୁଧା ଓ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତର ଅନନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ସାର୍ଥକତା ରହିଛି ସଂଯୁକ୍ତ । ଶ୍ରମ ଓ ସାର୍ଥକତାର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ସବୁବେଳେ ମଣିଷ ହିଁ ଶ୍ରମର ନିଆଁରେ ତାପି ହୋଇ 'ସ୍ୱେଦ' ହୋଇ ବୋହିଯାଏ: "ଯାହା କିଛି ମୂଳ ହୁଏ ତା' ଝାଳ । / ଯାହା ତରଳି ବୋହିଯାଏ ଫର୍ନେସରେ / ଉତ୍ତପ୍ତ ଲାଭା, ଭାତହାଣ୍ଡିର ଡାଙ୍କୁଣୀ ଠେଲି / ଉଠିଆସେ ଯେଉଁ ବାମ୍ଫ, ସବୁ ଝାଳ । ମେହେନତିର ସବୁ ପରିଭାଷା ନା ନିଆଁର/ ଲହଲହ ଶିଖା, ଏଇ ଝାଳ ?" ଉପଯୁକ୍ତ ପଂକ୍ତିରେ ଶ୍ରମଜୀବୀ ମଣିଷର ସ୍ୱେଦ ହିଁ ଫର୍ନେସର ଉତ୍ତପ୍ତ ଲାଭା ଓ ଭାତ ହାଣ୍ଡିର ବାମ୍ଫ ଭାବେ ଅଭିକଳ୍ପିତ ! ଆଉ ଏସବୁ ମୂଳରେ ସଂଯୁକ୍ତ ମଣିଷର ଉଦଗ୍ର ଉଦର-କ୍ଷୁଧା ! ଯାହା 'ଡାଙ୍କୁଣୀ' ଦେଇ ହୋଇଛି ପ୍ରତୀକିତ ! ସେହି ଭୋକ ହିଁ ସବୁକିଛି କରାଇଥାଏ ମଣିଷକୁ । କବିତାରେ ଭୋକର ପ୍ରଚଣ୍ଡତା 'ଭାତହାଣ୍ଡି' ଓ 'ଡାଙ୍କୁଣୀ ଠେଲି' ଭଳି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ସ୍ପଷ୍ଟତଃ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ 'ଝାଳ' ସାଧାରଣ ଶ୍ରମଜୀବୀ ମଣିଷର କ୍ଷୁଧା ଓ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତର ଆଦିମତମ ଇତିହାସକୁ ସୂଚିତ କରିବା ସହିତ ଶ୍ରମପିଷ୍ଟ ଜୀବନବୋଧକୁ କରିଥାଏ ଅଭିବ୍ୟଞ୍ଜିତ ।

'ଝାଳ'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ବ: ସ୍ମୃତିମୟ ନଷ୍ଟାଲଜିଆ, ସ୍ୱେଦ-ସ୍ମୃତି ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜୀବନବୋଧ

ମଣିଷ ଜୀବନରେ 'ଝାଳ'ର ବେଶ୍ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି । ଶିଶୁଟିଏ ଜନ୍ମ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତା'ର ମା'ର ସ୍ୱେଦ ସହିତ ସେ ପରିଚିତ ଥାଏ । ମା' ଓ ଶିଶୁର ସଂପର୍କ ସ୍ୱେଦ-ଦୁଗ୍ଧ-ଚର୍ମ ଦେଇ ପରିପୁଷ୍ଟିତ ହୋଇଥାଏ। ଯାହାଦେଇ ସୁରକ୍ଷାଭାବ-ବାତ୍ସଲ୍ୟବୋଧ-ଅନାବିଳ ମାନବିକତା-ଜୀବନର ପ୍ରାରମ୍ଭ ଭଳି ଉପଲବ୍ଧିର ଘଟିଥାଏ ପରିପ୍ରକାଶ । ଯାହାକୁ ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ଓ ମାନବିକ ବ୍ୟବହାର ବିଜ୍ଞାନ କହିଥାଏ Scent Memory ବା ସ୍ୱେଦ-ସ୍ମୃତି । ତେଣୁ ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ଏପରିକି ପରେ ମଧ୍ୟ ମା'-ଶିଶୁ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଭାଷାହୀନ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ହୋଇଥାଏ, ତାହାର ମାଧ୍ୟମ ବେଶ୍ ରହସ୍ୟମୟ ! ଶିଶୁ ଜନ୍ମପରେ; ଯେତେବେଳେ କି ତା'ର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ପ୍ରଖର ହୋଇ ନଥାଏ; ଏପରିକି ମା' ସହିତ ତା'ର ସ୍ଥୂଳ ପରିଚୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଚିହ୍ନି ପାରିଥାଏ ତା'ର ମା'କୁ । ଯାହାକୁ ବିଜ୍ଞାନର ଭାଷାରେ Sensory Language ବା ସ୍ପର୍ଶ-ଭାଷା ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । କବିତାର ଏହି ପର୍ବରେ ବେଶ୍ ସ୍ମୃତିମୟ ନାନ୍ଦନିକତାରେ ଛଳଛଳ ନଷ୍ଟାଲଜିଆକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ। ଗୋଟିଏ ଅତି ପରିଚିତ ମା' ଆର୍କିଟାଇପ ଦେଇ ରମ୍ୟ-ନିବିଡ଼ ଅବବୋଧରରେ କବିଙ୍କ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଚ୍ଛକ । ଯେଉଁଠି ମା' ଜଣେ ହିଁ ଜାଣିପାରେ ଘରର ଅଲୁଗୁଣୀରେ ଏକା ଭଳି ଦିଶୁଥିବା ଜିନିଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର କେଉଁଟା; କେଉଁଟା ବାବାଙ୍କର। ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ମା'ର ଅନୁପସ୍ଥିତି ବା ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ପିଲାଟିଏ ମା'ର ପାଲଟା ଶାଢ଼ିକୁ ଶୁଂଘି ଘୋଡ଼ିହୋଇ ତା'ର ନଥିବାର ଶୂନ୍ୟତାକୁ ପ୍ରଶମିତ କରିବାର ଅବବୋଧ ଭିତରେ ଅନୁଭବି ହେବ ମା'ର ଅଭାବ ଆଉ ମା'ବିହୀନ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ତହୀନ ଖାଁ ଖାଁ ଶୂନ୍ୟପଣକୁ ! ମା'ର ଶାଢ଼ି ଭିତରେ ମା'ର ଝାଳର ମହାର୍ଘ ସୁଗନ୍ଧ; ଯାହାକୁ ସେ ଚିହ୍ନିଛି ସେ ତା'ର ପ୍ରାକ୍ ଜନ୍ମ ଅବସ୍ଥାରୁ; ତା'ର ବାଲ୍ୟକାଳରୁ । ସ୍ୱେଦ ସହ ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କର ଇତିହାସ ଯେତିକି ଆତ୍ମୀୟ ତତୋଽଧିକ ନିବିଡ଼

ତା'ର ସମଗ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସହିତ । ଯେଉଁ ଝାଳ ଗନ୍ଧକୁ ସେ ଲହୁ ଭଳି ଜାଣିଛି; ନାଭିଚ୍ୟୁତ ନହେବାର ପ୍ରାକ୍ ଜୀବନରେ ତାହା ଥିଲା ତା'ର ଜୀବନ ଓ ପ୍ରାଣର ଅମୃତ ମୋଣହି ! ଯେଉଁ ସ୍ୱେଦ ଓ ରକ୍ତ ଏକାକାର ହୋଇ ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି ତା'ର ସମଗ୍ର କାୟା ଆଉ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ! ତେଣୁ ସ୍ୱେଦ ତା' ପାଇଁ ମା'ର ସ୍ତନର କ୍ଷୀର ଭଳି ଗାଢ଼ ଆଉ ନିବିଡ ! : "ଝାଳ ଗନ୍ଧରୁ ମା' ଜାଣି ପାରୁଥିଲେ / ଘର ଅଲଗୁଣୀରେ ଏକା ପରି ଦିଶୁଥିବା। ଜିନିଷମାନଙ୍କ ମେଳରୁ କୋଉଟା ବାବାଙ୍କର। / ଆଉ ପିଲାଦିନେ ଅକସ୍ମାତ୍ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଥିବା / ମା'ଙ୍କ ପାଲଟା ଶାଢି ଶୁଂଘି, ଘୋଡ଼ି ହୋଇ / ଭରୁଥିଲି ସେ ନଥିବାର ଶୂନ୍ୟତାକୁ। / ଏମିତି ହିଁ ଝାଳର କଥାଲଥାମାନ । / ଝାଳର ଗନ୍ଧ ରକ୍ତ ପରି, ମା' ସ୍ତନର / କ୍ଷୀର ପରି ଗାଢ ଓ ନିବିଡ଼।"

'ଝାଳ'ର ତୃତୀୟ ପର୍ବ: ଇତିହାସର ଗର୍ଭରେ ଅପସୃତ ସ୍ୱେଦ-ସିକ୍ତ ଇତିହାସ

'ଝାଳ' କବିତାରେ 'ରକ୍ତ' ଓ 'ସ୍ୱେଦ'ର ସମ୍ପର୍କ ଏକାକାର । କବିତାର ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କବି ଦେଖିଛନ୍ତି ଅତୀତ ଇତିହାସର ପ୍ରେକ୍ଷାରେ 'ଝାଳ'ର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ । ତାହାର କାନ୍‌ଭାସ୍‌ରେ ମାଳମାଳ ଈର୍ଷା-ଦ୍ୱେଷ-ହିଂସା-ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ବୀଭତ୍ସ ରକ୍ତଛିଟିକା; ଜୟ-ପରାଜୟର ଅସଂଖ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧର ଘନଘଟା ଦେଇ ଅତୀତକୁ କବି ଦେଖିଛନ୍ତି ଇତିହାସର ଆଇନାକୁ; ଯାହାର ସ୍ମାରକୀ ଭାବେ କଳଙ୍କି ଲଗା ଖଣ୍ଡା-ଖୋଳ ଓ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଘୋଡ଼ାଶାଳର ଭଗ୍ନ-କାନ୍ଥର ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣତାରେ ଅନୁଭବି ହେବ ସ୍ୱେଦ ଓ ଲହୁର ଉଷ୍ମ-ସିକ୍ତ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଗନ୍ଧକୁ । ତା' ସହିତ ଇତିହାସର ଗର୍ଭରେ ଫସିଲ୍ ହୋଇଯାଇଥିବା ମଣିଷ ଓ ଗଛଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତ ଅତୀତ; ଅବଲୁପ୍ତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ବିଜିତର ଶିଳାଲିପି; ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଜଡ଼ ହୋଇଯାଇଥିବା ଅସଂଖ୍ୟ ମଣିଷ ଓ ସଭ୍ୟତାର ଧ୍ୱସ୍ତ ବୁନିଆଦି ଭିତରେ କବି ଆଘ୍ରାଣ କରିଛନ୍ତି ସ୍ୱେଦ-ସିକ୍ତ ଅପହୃତ ଓ ଅପସୃତ ଇତିହାସକୁ । ଅନୁରୂପ ଭାବେ କାଳକାଳ ଧରି କବିର ମଶୀକୁ ଅଶୀରେ ଲୁପ୍ତ କରିଦେବା ଭଳି ଅମାନବିକ ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଗଭୀର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ତଥା ବାକ୍ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଚାପିଦେବା ଭଳି ରାଜଶକ୍ତିର ନିର୍ମମତାରେ ସମାଧିସ୍ଥ କବି-ଅସ୍ମିତାକୁ ବି ଉପଲବ୍ଧି କରିଛନ୍ତି ସ୍ୱେଦର ଗନ୍ଧରେ: "ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଜଙ୍ଗଲଗା ଖଣ୍ଡାଖୋଳ, / ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଘୋଡ଼ାଶାଳର କାନ୍ଥିନି, ମଣିଷ ଓ / ଗଛଙ୍କ ଫସିଲ୍, ଶିଳାଲିପି, ଭଙ୍ଗା ବୁନିୟାଦି / ଏମିତିକି ଫାଶୀ ପାଇଥିବା ଦ୍ରୋହୀ କବିର / ସମାଧି ଉପରେ ବଢିଥିବା ଗଛର ସବୁଜ ପତ୍ରରୁ / ଯୋଉ ଗନ୍ଧ ଆସେ ତା' ଝାଳର ।" କବିତାର ଏହି ଅଂଶରେ ଜଙ୍ଗଲଗା ଖଣ୍ଡା-ଖୋଳ, ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଘୋଡ଼ାଶାଳର କାନ୍ଥନି, ମଣିଷ ଓ ଗଛଙ୍କ ଫସିଲ୍, ଭଙ୍ଗା ବୁନିଆଦି ଭଳି ଶବ୍ଦ-କଳ୍ପ ଅଭିବ୍ୟଞ୍ଜିତ କରେ ଇତିହାସର ହିଂସା-ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର, ଜୟ-ବିଜୟର କ୍ଲେଦ୍‌ାକ୍ତ ଅହଂକାର ଆଉ ଲୁପ୍ତ ଜୀବିଷାର ଅବବୋଧକୁ । ସେହିଭଳି ଦ୍ରୋହୀ-କବିର ଫାଶୀ, ସମାଧି ଉପରେ ସବୁଜ ଗଛପତ୍ର ଭଳି ବିମ୍ବାତ୍ମକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ କବିକୁ ଅତୀତରେ କରାଯାଇଥିବା କଣ୍ଠରୋଧର କିପରି ବର୍ତ୍ତମାନରେ ଆଣିଦେଇଛି ସମ୍ମାନ (ସମାଧି ଉପରେ ବଢିଥିବା ଗଛର ସବୁଜ ପତ୍ର); ସେ କଥାଟି ବେଶ୍ ସଙ୍କେତଧର୍ମୀ ! ଏ କଥାକୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟକରି କୁହାଗଲେ କଥାଟି ହୁଏତ ଏମିତି ଯେ ଅତୀତରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ସାଜିଥିବା କବିର ଲାଲ ରକ୍ତର ସମାଧି ଉପରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଗଭୀର ସବୁଜତା; ବ୍ୟଞ୍ଜିତ କରେ ଇତିହାସର ନବ-ମୂଲ୍ୟାୟନ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ।

'ଝାଳ'ର ଚତୁର୍ଥ ପର୍ବ: କେତେବେଳେ ସ ନ୍ଦିଗ୍ଧ ତ କେତେବେଳେ ସଂଶୟପୂର୍ଣ୍ଣ !

'ଝାଳ' ମଣିଷର ଜନ୍ମରୁ ମୃତ୍ୟୁ; ଶ୍ରମରୁ ଶ୍ରମଣ; ଭାଗ୍ୟରୁ ଭବିତବ୍ୟ; ଭୂମିରୁ ଭୂମା ସବୁଠାରେ ପ୍ରଲମ୍ବିତ । 'ଝାଳ' ମଣିଷର ସ୍ଥିତିର ସଂକେତ ହୋଇ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି କବିତାର ଛତ୍ରେଛତ୍ରେ । ଝାଳ ତା'ର ପରିଚୟ ପୁଣି ପରିଣତି ! ତେଣୁ କବି କହୁଛନ୍ତି 'ଝାଳ'ର ଗନ୍ଧରୁ ହିଁ ଜାଣିହେବ ଯେ ପବନର ପଣତକାନିରୁ ଆସୁଥିବା ବାସ୍ନା ନହନହକା ଧାନକେଣ୍ଡାର ନା ଆଉ କାହାର । ସେହିଭଳି ମୋଜାଇକ ଘରର କାନ୍ଥବାଡ଼ରୁ ଯେଉଁ ବାସ୍ନା ଆସୁଛି ତାହା ଦୁଃସ୍ଥିତିର ନା ଅର୍କ୍ଷିତର। ମଶାଣିରୁ ଯେଉଁ ଶବପୋଡ଼ାର ଗନ୍ଧ ଆସୁଛି ତାହା କୌଣସି କୁମାରୀ ବଧୂର ନା ନୁହେଁ ! ତେଣୁ 'ଝାଳ'ର ଗନ୍ଧ ବାରିବା ସହଜ ନୁହେଁ ସବୁବେଳେ: "ଝାଳର ଗନ୍ଧକୁ ବାରିଲେ ହିଁ କହିପାରିବ ଯାଇ / ପବନର ପଣତକାନିରୁ ଯୋଉ ବାସ୍ନା ଆସୁଛି / ତା' ନହନହକା ଧାନକେଣ୍ଡାର କି ନା ! / ମୋଜାଇକ୍ ଘରର କାନ୍ଥବାଡ଼ରୁ ଯୋଉ ବାସ୍ନା / ଆସୁଛି ତା' କେଉଁ ଆର୍ତ୍ତ ଅର୍କ୍ଷିତ କି ନା ! / ମଶାଣିରୁ ଶବପୋଡ଼ାର ଯୋଉ ବାସ୍ନା ଆସୁଛି / ତା' କେଉଁ କୁଆଁରୀ ବଧୂର କି ନା ! / ଝାଳର ଗନ୍ଧ ବାରିବା ସହଜ ନୁହେଁ ଜମା।" କବିଙ୍କର ଏହି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ପବନରେ ଧାନ ଶିଂଷାର ବାସ୍ନା; କୋଠାଘରୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟତାର ବାସ୍ନା; ମଶାଣିରୁ କୁମାରୀ ନବବଧୂର ପୋଡ଼ାଶବର ବାସ୍ନା ଭଳି ପଂକ୍ତି-ସମୂହରେ ଧାନକେଣ୍ଡାର ଅବତାରଣା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିରୋଧାଭାସ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ 'କୋଠା-ମୋଜାଇକ ଘରୁ ଦୁଃଖ' କିମ୍ବା 'ମଶାଣିରୁ କୁମାରୀ ନବବଧୂର ପୋଡ଼ାଶବ'ର ବାସ୍ନା ମନେ ହୋଇପାରେ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ କିମ୍ବା ସଂଶୟପୂର୍ଣ୍ଣ ! କିନ୍ତୁ କବିଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନରେ ରହିଛି ମଣିଷର କାକୁସ୍ଥପଣ ଓ ଅଭାବବୋଧର ତୀବ୍ର ତାଡ଼ନା ! ଅର୍ଥାତ୍ ମୋଜାଇକ୍ କାନ୍ଥଘରେ ବି ଥାଇପାରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା ଆଉ ଅଭାବବୋଧ ।

ଆଉ ଅଭାବୀ ବାପଟିଏ ନିଜ ବିବାହଯୋଗ୍ୟା କୁମାରୀ କନ୍ୟାକୁ ବାହାଦେବାରେ ଘଟିତ ସମସ୍ୟା ଓ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତପଣରେ ମଣିଷର ଚିର ଅସହାୟତା 'ଝାଳ'ର ଏହି ପଦରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂବେଦନଶୀଳ । ସେହି କଥାକୁ ହିଁ କବି ସଙ୍କେତରେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଝାଳର ଗନ୍ଧ ବାରିବା ସହଜ ନୁହେଁ ସବୁବେଳେ ! କବିତାର ଏହି ପଦରେ 'ଝାଳ' ଅବଶ୍ୟ ଜୀବନ ଓ ଅସ୍ତିତ୍ୱର ପ୍ରତୀକ; କିନ୍ତୁ ତା'ର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସବୁବେଳେ ସମାନ ନୁହେଁ ।

'ଝାଳ'ର ପଞ୍ଚମ ପର୍ବ: ଝାଳ ମଣିଷର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ନିସର୍ଗ ପ୍ରକୃତିର ରମଣୀୟତାରେ ତଲ୍ଲୀନ ପୁଣି ଭୂମି ଓ ଭୂମାରେ ଆତ୍ମ-ରୂପାନ୍ତରିତ !

କବି 'ଝାଳ' କବିତାରେ ବତୁରିଯାଇଛନ୍ତି ଝାଳର ଅପୂର୍ବ ନଷ୍ଟାଲ୍‌ଜିଆରେ । 'ଝାଳ' ସହିତ ମଣିଷର ସମ୍ପର୍କ ତା'ର ଜନ୍ମର ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ତାହା ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ତା'ର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ! 'ଝାଳ' ଆତ୍ମୀୟପଣର ଅନୁଭବ; ପୁଣି 'ଝାଳ' ଜୀବନର ଅପୂର୍ବ ମହାର୍ଘ ଉପଲବ୍ଧି । ଝାଳ ସହିତ ଯେଉଁ ମଣିଷର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ; ସେ ହୁଏତ ଛିନ୍ନମୂଳ ଏହି ସଭ୍ୟତାରୁ ! ଏ ମଣିଷ ମାଟିର ମଣିଷ ପୁଣି ଅମୃତ-ସନ୍ତାନ ! ସଭ୍ୟତାର ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରୁ ବି ମଣିଷ ଛାଡ଼ିପାରିନି ଛିନ୍ନ କରି ତା'ର ମାଟିର ସଂପର୍କକୁ । ଯେଉଁ ଭୂମିରୁ ସେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ସେହି ଭୂମିକୁ ସେ କହିଛି ତା'ର ମା' ଓ ମାତୃଭୂମି । ଆଉ ସେହି ଭୂମିକୁ କର୍ଷଣ କରି ସେ ଉତ୍ପାଦନ କରିଛି ଶସ୍ୟର ତଣ୍ଡୁଳ ! ତେଣୁ ମାଟି ସହ ସେ ହୋଇଛି ଏକାକାର; ସଂଘର୍ଷ କରିଛି ମାଟି ସହ ଆଉ ଯୁଝିଛି ବି ମାଟି ପାଇଁ । ତେଣୁ ତା'ର 'ଶ୍ରମ' ଓ 'ଜୀବନ'ର ପ୍ରତୀକ 'ଝାଳ'ରେ ବି କବି ଆଘ୍ରାଣ କରିଛନ୍ତି ମାଟିର ବାସ୍ନାକୁ । ଅନୁରୂପ ଭାବେ କବି 'ଝାଳ' ଭିତରେ ଶସ୍ୟର ସୁବାସ; ଅନୁଢ଼ା ମେଘର ଛଳଛଳ ନାନ୍ଦନିକତା; ଝରାବଉଳର ରମ୍ୟ-ସ୍ନିଗ୍ଧ-ସୁଗନ୍ଧିତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ; ପ୍ରଥମ ବର୍ଷାରେ ଉଷ୍ମଭୂମିରୁ ଉଦ୍‌ଗିରିତ ଭୁରୁଭୁରୁ ମହକିତ ମାଟିଗନ୍ଧ ଭିତରେ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛନ୍ତି ଝାଳର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ । ଏହି ପଂକ୍ତିରେ କବି ସାମାନ୍ୟ ରହସ୍ୟମୟ ମନେ ହୁଅନ୍ତି; ଯେଉଁଠି ସେ 'ଝାଳ' ଓ 'ହାଡ଼' ଭିତରେ ସବୁଯାକ ଧଳା କହି ରକ୍ତ ଭିତରେ ସବୁଯାକ ନାଲି ଦିଶେ ବୋଲି ଦେଇଥିବା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ଶ୍ୱେତ-ଅସ୍ଥିମଜ୍ଜା (ହାଡ଼)ରେ ବି ଆଉ ସମଗ୍ର ଶରୀରରେ ଲୋହିତ ରକ୍ତକଣିକାର ଯେଉଁ ଅଭିବ୍ୟଞ୍ଜନା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି; ତାହା ପ୍ରତୀକିତ କରେ ସ୍ୱେଦର ଉପସ୍ଥିତି ଓ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ! ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କୁହାଗଲେ ସ୍ଥୂଳତଃ ତାହା ସମଗ୍ର ଭାବେ ମାନବୀୟ ସ୍ଥିତିକୁ ସୂଚିତ କରିଥାଏ । ସେହିଭଳି 'ଭୂମି' ଓ 'ଭୂମା'ର ପରିକଳ୍ପନା ସହ 'ଜୀବନ' ଓ 'ପ୍ରକୃତି'କୁ କବି ଏକତ୍ର 'ଝାଳ' କବିତାରେ କରିଛନ୍ତି ସନ୍ଦର୍ଶନ । ସେହି କାବ୍ୟ-ନାନ୍ଦନିକତାରେ କବି ଝାଳ ଭିତରେ ବି ଦେଖିଛନ୍ତି ବିଚିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣା ଖରା,ଆକାଶର ତାରା, ଅଶିଣର ଋତୁ, ନୀଳାଭ ଆକାଶ ଆଉ ନିଦାଘର ଜଟାଜୂଟ ଆଉ ଚୋରା ଚୈତାଳି ! : "ଝାଳ ଭିତରେ ଥାଏ ଏଇ ମାଟିର ଗନ୍ଧ, / ଶସ୍ୟର ଗନ୍ଧ, ଅନୂଢ଼ା ମେଘ, ଝରା ବଉଳ / ଆଉ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷା ଟୋପାର ଗନ୍ଧ । ଝାଳ ଭିତରେ ହାଡ ଭିତରେ ସବୁଯାକ ଧଳା / ରକ୍ତ ଭିତରେ ସବୁଯାକ ନାଲି ହିଁ ଫୁଟିଦିଶେ । / ଦିଶେ: ଖରା, ତରା, ଅଶିଣ, ଆକାଶର ନେଳି / ନିଦାଘର ଜଟାଜୁଟ ଆଉ ଚୋରା ଚଇତାଳି ।" କବିତାର ଏହି ପଦର ମାଟି-ସମ୍ପୃକ୍ତି ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ବର ସ୍ମୃତିମୟ ନଷ୍ଟାଲ୍‌ଜିଆଠାରୁ ବେଶ୍ ଅଲଗା; କାରଣ ସେଠାରେ ସ୍ମୃତିମୟ ଜୀବନବୋଧ ଅଧିକ ଭାବାତ୍ମକ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥଳେ ଏହି ପଦରେ କବି ମଣିଷର ମାଟିମନସ୍କତା ସହିତ ମଣିଷର ସମଗ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ନିସର୍ଗ ପ୍ରକୃତିର ରମଣୀୟ ତଲ୍ଲୀନତାରେ ସର୍ବୋପରି ଭୂମି ଓ ଭୂମା ଭିତରେ ଅନୁଭବିଛନ୍ତି ସ୍ୱେଦର ଆତ୍ମ-ରୂପାନ୍ତରଣକୁ.... ।

'ଝାଳ'ର ଷଷ୍ଠ ପର୍ବ: 'ଝାଳ' ଉଭୟ 'ଅପ୍ରାପ୍ତି' ଓ 'ପ୍ରାପ୍ତି'ର କପାଳ-ଚନ୍ଦନ !

'ଝାଳ' ଶ୍ରମ ପୁଣି ଉପାର୍ଜନ; ଶକ୍ତି ପୁଣି ସାମର୍ଥ୍ୟ; କ୍ଳାନ୍ତି ପୁଣି ଆହ୍ଲାଦ; ଅଶ୍ରୁ ପୁଣି ଆନନ୍ଦ; କଷଣ-ଶୋଷଣ ପୁଣି ସମ୍ମାନର ସଂକେତ ! କେତେବେଳେ କାହାର ତାଡ଼ନାରେ; କେତେବେଳେ କାହାର ଯାତନାରେ; କେତେବେଳେ କାହାର କଷଣରେ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ଅଶାନ୍ତି ଓ ଅତୃପ୍ତିର ଝାଳ ତ କେତେବେଳେ ଝାଳ ପରିଶ୍ରମ-ଉପାର୍ଜନ ଓ ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ସୁଫଳ; ପୁଣି କେତେବେଳେ ତାହା କପାଳର ମହାର୍ଘ ଚନ୍ଦନ ! ତେବେ କିପରି ତିଆରି ହୁଏ ଏ ଝାଳ; ହୁଏତ ରକ୍ତ-ଲୁହ-ନିଶ୍ୱାସ ଠୁଳୀଭୂତ ହେଲେ; ଅବା ସ୍ୱପ୍ନସବୁ ନିଗିଡ଼ି ବହିଗଲେ କିମ୍ବା ଫଟା ଗୋଇଠି ଆହୁରି ଫାଟି ଆଁ କଲେ ! କବି ଏହି ପଦରେ ଲହୁ-ଲୁହ-ନିଶ୍ୱାସ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଖର ହୋଇ ଏକୀଭୂତ ହୁଏ ଆଉ ସ୍ୱପ୍ନସବୁ ଭାଙ୍ଗି ଚୁରମାର ହୋଇଗଲେ କିମ୍ବା ସମସ୍ୟା ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲେ (ଫଟାଗୋଇଠି ଆହୁରି ଚଡ଼କି ଗଲେ) ତିଆରି ହୁଏ ଝାଳ ବୋଲି କହିବା ଭିତରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସ୍ୱପ୍ନଭଙ୍ଗ ତଥା ଅସରନ୍ତି ଦୁଃଖ,କ୍ଷୋଭ ଓ କ୍ଲେଶର ପ୍ରତୀକ ଭାବେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଝାଳକୁ । କବି ପୁନଶ୍ଚ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତବୋଧରେ ହେଉ ଅବା ଅନୁଶୋଚନାରେ ହେଉ; ବା 'ଶ୍ରମ'ର ସାର୍ଥକତାରେ ବା ଉପାର୍ଜନର ପରିଣତିରେ; ମଣିଷ କପାଳରେ ଝାଳକୁ ଚନ୍ଦନ କରି ମାଖେ ବୋଲି ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି: "କିପରି ତିଆରି ହୁଏ ବୁନ୍ଦାଏ ଝାଳ ? ରକ୍ତ, ଲୁହ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ଠୁଳ ହେଲେ ଠାଏ-/ ସ୍ୱପ୍ନ ନିଗିଡ଼ି ବହି ଗଲେ-/ ଫଟା ଗୋଇଠି ଆହୁରି ଚଡକି ଗଲେ-/ କିପରି ତିଆରି ହୁଏ ବୁନ୍ଦାଏ ଝାଳ ? କିପରି ତାକୁ ଚନ୍ଦନ ପରି ମାଖେ

ଏ କପାଳ ? ତେଣୁ ‘ଝାଳ’ ଉଭୟ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସ୍ୱପ୍ନଭଙ୍ଗ ପୁଣି ‘ଅପ୍ରାପ୍ତି’ ଓ ‘ପ୍ରାପ୍ତି’ର କପାଳ-ଚନ୍ଦନ !

‘ଝାଳ’ର ସପ୍ତମ ପର୍ବ: କେବେ କୁହାଯାଇ ନଥିବା ଇତିହାସରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ଓ ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱେଦ-ସିକ୍ତ ମଣିଷଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ !

‘ଝାଳ’ କବିତାର ଏହି ଶେଷପଦ ବେଶ୍ ବ୍ୟଞ୍ଜନାତ୍ମକ । ଏଠାରେ କବି ସେହି ମଣିଷଙ୍କ କଥା କହିଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କାଳକାଳ ଧରି ନିଜର ଶ୍ରମଦେଇ; ଲହୁ-ଲୁହ-ସ୍ୱେଦକୁ ଏକାକାର କରି ଗଢ଼ିଛନ୍ତି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିର୍ମାଣକୁ ଯେଉଁମାନେ ରୂପ ଦେଇଛନ୍ତି; ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟପାଇଁ ଖଟନ୍ତି ବିଲ-ବାଡ଼ି-କ୍ଷେତ-ଖମାର; ଖଣି-କଳ-କାରଖାନା; ଘର-ମହଲ-ଅଫିସ୍-ଦପ୍ତର୍-ହସ୍ପିଟାଲ୍-ମନ୍ଦିର-କୋର୍ଟ-କଚେରି-ସଡ଼କ-ଡ୍ୟାମ୍-ବ୍ୟାରେଜ୍; ସବୁ ନିର୍ମାଣରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହାତର ସ୍ୱେଦାସିକ୍ତ ସ୍ପର୍ଶ; ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଶ୍ରମର ସ୍ୱେଦରେ ଝଲସିତ ନିର୍ମାଣର ସ୍ତମ୍ଭ ! ଯେଉଁମାନେ ଅନୁଭବି ପାରନ୍ତି ଝାଳର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ସୁଗନ୍ଧ ! ଯେଉଁମାନେ ବାରିପାରନ୍ତି ଝାଳର ବିଭେଦତା; ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଝାଳରେ ଗଢ଼ା ଏ ବସୁନ୍ଧରା । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ମାଣର ପୃଥିବୀ ଦିଶେ ଝଲମଲ ଆଉ ଧରା ଦିଶେ ଶୋଭାବନ୍ତ ସବୁଜ-ସଶ୍ୟ-ଶ୍ୟାମଳା ! କବିଙ୍କ ଭାଷାରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ‘ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଯେଉଁଲାଗି ଦିଶେ ଏଡ଼େ ତୋରା’ । ମାତ୍ର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା ହେଉଛି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ରକ୍ତ-ସ୍ୱେଦର ବିନିମୟରେ ଗଢ଼ା ଏହି ଧରା ସେମାନଙ୍କର ନୁହେଁ (ସେମାନଙ୍କର କୁଆଡ଼େ ନୁହେଁ ଏ ବସୁନ୍ଧରା) । କବିଙ୍କ ଭାଷାରେ : “ଯେଉଁମାନେ ନିଗାଡ଼ନ୍ତି ଝାଳ / ଯେଉଁମାନେ ବାରିପାରନ୍ତି ଝାଳର ବାସ୍ନା / ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଯେଉଁ ଲାଗି ଦିଶେ ଏଡ଼େ ତୋରା / କୁଆଡ଼େ ସେମାନଙ୍କର ନୁହେଁ ଏ ବସୁନ୍ଧରା !” କାଳକାଳ ଧରି ନିର୍ବାସିତ ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ଦଳିତ ସାଧରଣ ଶ୍ରମଜୀବୀ ମଣିଷଙ୍କ ଇତିହାସଟି ସମଧରଣର । ଯେଉଁଠି କବି ‘ଝାଳ’ର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥିବା କଥାକୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ମଧ୍ୟରେ ପରଶିଛନ୍ତି । ଅନ୍ତହୀନ ହତାଶା ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନରୁ ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଝାଳ ସରସର କପାଳକୁ ନୁଆଁଇ ଚାଲିଯାନ୍ତି ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ; ସମୟ ଓ ଇତିହାସ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଖୋଜେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଲୋଡ଼େ ନାହିଁ; ଆଉ ଇତିହାସରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନାଁ ଖୋଜିଲେ ବି ମିଳେନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଛାଡ଼ିଯାଆନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ରକ୍ତ-ସ୍ୱେଦରେ ଗଢ଼ା ନିର୍ମାଣକୁ । ସେଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ କଠୋର, ଟାଆଁସା ଚମରୁ କେବେହେଲେ ବୁନ୍ଦାଏ ହେଲେ ଝାଳ ବୁହେ ନାହିଁ : “×× ଏଣୁ ସେମାନେ ଝାଳ ସରସର କପାଳ ନୁଆଁଇ / ଚାଲିଯାଆନ୍ତି କୁଆଡ଼େ ବୋଲି କୁଆଡ଼େ/ନିଜକୁ ଶୁଙ୍ଘି, ଖୁମ୍ପି, ନିଜ ଝାଳକୁ ପିଇ / ବସୁନ୍ଧରାକୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଯାଆନ୍ତି / ଅବଶିଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ / ଟାଆଁସା ଚମରୁ ବୁନ୍ଦାଏ ବୋଲି ଝାଳ / ଜକାଇ ନ ଥାଏ କୌଣସି କାଳରେ ।”

‘ଝାଳ’ କବିତାର ଏହି ପର୍ବରେ କବିଙ୍କ କବିତାରେ ଶୁଣିହେବ ଦଳିତ ବିମର୍ଶର ସ୍ୱରକୁ । ତା’ ସହିତ ସମାଜର ସେହିଭଳି ଏକ ବର୍ଗର ମଣିଷଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟପାଇଁ ସବୁବେଳେ ନିଜର ବୁହାଇଛନ୍ତି ଝାଳ; ପଥରକୁ ଫଟେଇ ବାହାର କରିଛନ୍ତି ପାଣି ! ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ସାର୍ବଜନୀନ ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଯେଉଁଠାରେ ଆମେ ଭେଟିବା ସମାଜର ସେହିଭଳି ଏକ ଶ୍ରମଜୀବୀ ମଣିଷଙ୍କ ପଟୁଆରକୁ ! ଯେଉଁଠି ଭୋକ ଅଛି ; ଅଛି ଦରିଦ୍ରତା; ଅଛି ଅସରନ୍ତି ଦୁର୍ଭାବନା ଓ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ବିମର୍ଷ ଭାଗ୍ୟର ଅନ୍ତହୀନ କାହାଣୀ ! ତେଣୁ ଏହା କେବଳ ଦଳିତଙ୍କ ସ୍ୱର ନୁହେଁ, ଏ ସ୍ୱର ହେଉଛି ସେହିସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ କବିଙ୍କ ସାର୍ବଜନୀନ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ! ଯେଉଁମାନେ ଇତିହାସରେ ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରତାଡ଼ିତ ! ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଶ୍ରମର ଉଚିତ୍ ପାଉଣା ପାଇନାହାନ୍ତି । କେବେ ଭୋଗ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି ସେମାନେ ତିଆରିଥିବା ନିର୍ମାଣର ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀକୁ । ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟକୁ ଦାନା ଦେଇ ନିଜେ ଭୋଗିଛନ୍ତି କ୍ଷୁଧାର ତାଡ଼ନା ! କବି ଏହି ମଣିଷମାନେ ହିଁ ବାରିପାରନ୍ତି ଝାଳର ବାସ୍ନା ବୋଲି କହିବା ସହିତ ଯେଉଁ ଅବଶିଷ୍ଟ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନେ ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ବସୁନ୍ଧରା ଛାଡ଼ିଗଲେ ; ସେମାନଙ୍କର ଶୁଷ୍କଚର୍ମରୁ କେବେ ବାହାରେ ନାହିଁ ଝାଳ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି; କାରଣ ସମାଜର ସେହି ଶୋଷକ, ସୁବିଧାବାଦୀ ଓ ପ୍ରତାରକଙ୍କୁ ‘ସ୍ୱେଦହୀନ’ ବୋଲି କହିଥାଏ । ତେଣୁ କୁହାଯାଇପାରେ ‘ଝାଳ’ ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ସର୍ବସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କର ହିଁ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଜୀବନବୋଧର ସାର୍ଥକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି !

ସ୍ପେନୀୟ କବି Miguel Hernandezଙ୍କ ‘El Sudor’ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ‘ଝାଳ’: ତୁଳନାତ୍ମକ ପ୍ରସ୍ଥ

କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ‘ଝାଳ’ କବିତାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଅନୁଶୀଳନ ବେଳେ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବେ ମନେପଡ଼େ ସ୍ପେନୀୟ କବି Miguel Hernandez Gilabert (୧୯୧୦-୧୯୪୨)ଙ୍କ ୧୯୩୦ ମସିହାରେ Spanish Civil War ସମୟରେ ଲିଖିତ ‘El Sudor’ ବା ‘Sweat’ କବିତାଟି । ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାଦେ ଥିଲେ ସ୍ପେନର ଜୀବନ୍ତ କଣ୍ଠସ୍ୱର ! ମାତ୍ର ୩୧ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିଥିବା କବି ଜନ୍ମ ନେଇଥଲେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଧାରଣ ମେଷପାଳକ ପରିବାରରେ। ଶ୍ରମ-ପ୍ରେମ-ସଂଘର୍ଷ-ନ୍ୟାୟ-ପ୍ରକୃତି-ଉତ୍ସର୍ଗ-କୃଷି ଓ କୃଷକଙ୍କ କଥାକୁ ଆପଣାର କବିତାରେ ରୂପଦେଇଥିବା ତଥା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ୱର ସାଜିଥିବା କବିଙ୍କୁ ତୁଳନା କରାଯାଏ Pablo Neruda ଓ Frederico Garsia

Lorcaଙ୍କ ସହିତ । ପାବ୍ଲୋ ନେରୁଦା, ଫ୍ରେଡେରିକୋ ଗାର୍ସିଆ ଲୋର୍କାଙ୍କ ଭଳି ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାନ୍ଦେ ଥିଲେ ବିପ୍ଳବର ସ୍ୱର ! ନେରୁଦାଙ୍କ ରାଜନୀତିକ ଜରୁରୀର ଅନୁଚିନ୍ତା; ଲୋର୍କାଙ୍କ ରହସ୍ୟମୟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ସ୍ୱୀୟ ଚାରଣକବି (Pastoral Poet) ଭାବାପର୍ଣ୍ଣ ମାଟିପ୍ରିୟ-ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ-ନଷ୍ଟାଲଜିଆର ମିଶ୍ରଣ ଥିଲା ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାନ୍ଦେଙ୍କ କବିତାର ମୌଳିକ ଅନ୍ତଃସ୍ୱର ! 'Perito en lunas' (୧୯୩୩), 'Imagen de tu huella' (୧୯୩୪), 'El rayo que no cesa'(୧୯୩୬), 'Viento de pueblo'(୧୯୩୭), 'El hombre acecha' (୧୯୩୮), 'El silbo vulnerado' (୧୯୩୯), 'Cancionero y romancero de ausencias' (୧୯୩୯-୪୨)ଭଳି ସୃଷ୍ଟି ସମୂହରେ ତାଙ୍କର ସାଧାରଣ ମଣିଷର ସ୍ୱର ଓ ସ୍ୱାକ୍ଷରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ । ମିଗୁଏଲ ହେର୍ନାନ୍ଦେ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ କବିତା ରଚନା କରିଥିଲେ କାରାବରଣ କାଳରେ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ତାଙ୍କର 'El Sudor'କବିତାଟି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟତମ । ଅକ୍ଟୋବର ୩୦, ୧୯୧୦ରେ ଜନ୍ମିତ କବି ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୮,୧୯୪୨ ମସିହାରେ ସ୍ପେନର Alicante Prison Hospitalରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିଲେ । ସ୍ୱଳ୍ପଜୀବୀ କବିଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ଜେଲ୍ ମଧ୍ୟରେ । ଜନଗଣଙ୍କ କଥାକୁ କବିତାରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା କବି ହେର୍ନାନ୍ଦେଙ୍କ ଆଲୋଚ୍ୟ କବିତାରେ ଜନତାର ଜୟଗାନ କରିବା ସହିତ ଶ୍ରମକୁ ସମ୍ମାନର ପ୍ରତୀକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । କବିତାରେ 'El Sudor' ବା 'ଝାଳ' ବା 'ସ୍ୱେଦ' ଏକ ଜୀବନପ୍ରଦାୟୀ ଉପାଦାନର ଉତ୍ସ ! ଏଠାରେ ମୂଳ ସ୍ପେନୀୟ କବିତାର ଇଂରେଜୀ ରୂପାନ୍ତରଣକୁ ଅବଲୋକନ କରାଯାଇପାରେ : "Water drinks its paradise in the sea,/and sweat finds horizon, uproar, crest. /Sweat is a briming salty tree, /a greedy surf. / To offer the land its trembling cup/ sweat reaches from earth's farthest age, / feeds thirst and salt drop by drop, / to kindle life. / Sun's cousin, tear's brother, motions child, / April to October, winter to summer, / it goes rolling through the field/ in golden vines. / As peasants pass through dawn/ behind the plough that uproots their sleep, / they each were a silent work-shirt brown with mute sweat. The workers' golden robe, / jewel of the hands and eyes as well,/ Through the haze the axilla's shower/ spreads a fecund smell. / The land's flavours grows ripe and rich: Flakes that hand working, pungent weeping yields, / manna of the men and fields, / my forehead's drink. / You who never feel stiff or sweat,/ at leisure with no arms, music, pores,/ will never feel the open pores' wet/ halo, or the power of the bulls./ You will live striking, die snuffed out : fiery beauty takes up life in the heels/ of bodies whose working limbs shift about/ like constellations./ Comrades, surrendered your foreheads to work: / sweat, with its sword of testy crystal,/ with its sticky flood, makes you / transparent,/ lucky, equal."

'El Sudor' କବିତାରେ 'ସ୍ୱେଦ'କୁ କବି 'a briming salty tree' ଓ 'a greedy surf' ଭଳି Metaphor ମାଧ୍ୟମରେ 'ଜୀବନର ଉତ୍ସ' ଓ 'ଜୀବିକା' ଭାବେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ କରିଛନ୍ତି । ସେହିଭଳି 'Sun's cousin, tear's brother, motions child' ଭଳି Cosmic Imageryର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ 'ପ୍ରକୃତି' ଓ 'ଶ୍ରମ'କୁ 'ସ୍ୱେଦ' ଦେଇ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି କବି । ସେହିଭଳି ଶ୍ରମଜୀବୀ ମଣିଷଙ୍କ 'ସ୍ୱେଦ'କୁ ସେ 'Sweat staining brown shirt' ଭାବେ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରି 'ସ୍ୱେଦ'କୁ 'ସମ୍ମାନ' (Dignity) ଓ 'ଜୀବନ ସଂଘର୍ଷ'(Survive)ର ସଂକେତ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସେହିଭଳି "Sweat finds horizon, thunder, crest" ପଂକ୍ତି ସମ୍ମାନବୋଧକୁ ହିଁ ଅଭିବ୍ୟଞ୍ଜିତ କରିଥାଏ । ଉଭୟ 'Golden Shirt' 'ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରିଧାନ' ଓ 'Sword of Crystal' 'ସ୍ଫଟିକର ତରବାରୀ' ଶ୍ରମଜୀବୀ ଓ ଆଳସ୍ୟତାକୁ ତୁଳନାତ୍ମକ ଚିତ୍ରିତ କରୁଥିବା ଭଳି ପ୍ରତୀକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଏହି କବିତାରେ ।

"You who never feel stiff or sweat" ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର କେବେ ଆସେ ନାହିଁ କ୍ଳାନ୍ତି; କିମ୍ବା ଯାହାର ଜକାଏ ନାହିଁ ଝାଳ । ସେ ବୁଝେ ନାହିଁ ଝାଳର ମହତ୍ତ୍ୱ ! Miguel Hernandezଙ୍କ 'El Sudor' କବିତାର ଏହି କଥାଟି ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବେ ଦେଖିହେବ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ 'ଝାଳ' କବିତାରେ: " ×× ସେମାନେ ଝାଳ ସରସର କପାଳ ନୁଆଁଇ / ଚାଲିଯାଆନ୍ତି କୁଆଡ଼େ ବୋଲି କୁଆଡ଼େ / ନିଜକୁ ଶୁଂଘି, ଖୁମ୍ପି, ନିଜ ଝାଳକୁ ପିଇ / ବସୁନ୍ଧରାକୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଛାଡିଯାଆନ୍ତି / ଅବଶିଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ / ଟାଆଁସା

ଚମରୁ ବୁନ୍ଦାଏ ବୋଲି ଝାଳ / ଜକାଇ ନ ଥାଏ କୌଣସି କାଳରେ ।" ମାତ୍ର ହେର୍ନାନ୍ଦେଙ୍କ କବିତାରେ ଯିଏ ଶ୍ରମ କରିନାହିଁ; ଯାହାର ଦେହରୁ ବାହାରିନି ସ୍ୱେଦ; ସେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧିପାରେନାହିଁ । ଏ କଥାଟି କିନ୍ତୁ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ କବିତାରେ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଏଠାରେ ଶ୍ରମର ଲୁଣ୍ଠନର ଓ ପ୍ରତାରଣା ଚିତ୍ର ସ୍ପଷ୍ଟ । କାରଣ ଶ୍ରମଜୀବୀ ଏଠି ନିଜେ ନିର୍ମିଥିବା ନିର୍ମାଣର ବସୁନ୍ଧରା ଛାଡ଼ିଯାଏ ସେହି ସୁବିଧାବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ; ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଶରୀରରେ କେବେ ହେଲେ କେଉଁ କାଳେ ଜକାଏ ନାହିଁ ଝାଳ !

ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାନ୍ଦେଙ୍କ କବିତାର ଏ ପଂକ୍ତିରେ କବି ଶ୍ରମଜୀବୀଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଝାଳକୁ ନିଜ ଲଲାଟ ବା କପାଳରେ ଲଗେଇ କର୍ମକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କର; ଦେଖିବ ତାହା ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବ ଏକ ସ୍ଫଟିକ ତରବାରୀରେ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି : "×× surrendered your foreheads to work: / sweat, with its sword of testy crystal"ମାତ୍ର କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ କବିତାରେ ଶ୍ରମଜୀବୀର ତା'ର ପରିଶ୍ରମର ଝାଳକୁ କପାଳରେ ଚନ୍ଦନ କରି ଅବଶ୍ୟ ଲଗାଏ: "××କିପରି ତିଆରି ହୁଏ ବୁନ୍ଦାଏ ଝାଳ ? କିପରି ତାକୁ ଚନ୍ଦନ ପରି ମାଖେ ଏ କପାଳ ? " କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ସୁନାର ମୁକୁଟର ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏନାହିଁ; ଅପରପକ୍ଷରେ ବାହୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ହୁଏ ଝାଳ ସରସର କପାଳରେ ନିଜ ଝାଳକୁ ନିଜେ ପିଇ; ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ବସୁନ୍ଧରାକୁ ଛାଡ଼ି: "×× ସେମାନେ ଝାଳ ସରସର କପାଳ ନୁଆଁଇ/ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି କୁଆଡ଼େ ବୋଲି କୁଆଡ଼େ /ନିଜକୁ ଶୁଂଘି, ଝୁମ୍ପି, ନିଜ ଝାଳକୁ ପିଇ / ବସୁନ୍ଧରାକୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଛାଡିଯାଆନ୍ତି ।"

କୃଷକମାନେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଭାତରେ ବାହାରିପଡ଼ନ୍ତି ବିଲକୁ; ନିଦ୍ରାକୁ ନିଜ ଶରୀରରୁ ଓହ୍ଲେଇ ଦେଇ ପିନ୍ଧନ୍ତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରିଧାନ; ହାତ ଅଳଙ୍କାର ଆଉ ଆଖିର ବାମ୍ଫରେ କାନ୍ଧଦେଇ ବୋହିଯାଏ ଜଳ ହୋଇ ଝାଳ; ଆଉ ବ୍ୟାପିଯାଏ ଝାଳର ସୁଗନ୍ଧ ! ଏହି କଥାଟି ସ୍ପେନୀୟ କବି Hernandezଙ୍କ କବିତାରେ ଏକ ମେଟା'ର୍ ଭଳି : "As peasants pass through dawn/ behind the plough that uproots their sleep, / they each were a silent work-shirt brown with mute sweat. The workers' golden robe, / jewel of the hands and eyes as well,/ Through the haze the axilla's shower / spreads a fecund smell." ଶ୍ରମ ହିଁ ଖଟିଖିଆ ମଣିଷଙ୍କ ଉପାର୍ଜନ ! ତାହା ହିଁ ହୋଇଥାଏ ମୂଳ ! କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଅନୁଭବରେ ଠିକ୍ ସମଧରଣର ଭାବବୋଧ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି:" ଯାହା କିଛି ମୂଳ ହୁଏ ତା' ଝାଳ । /ଯାହା ତରଳି ବୋହିଯାଏ ଫର୍ନେସରେ / ଉତ୍ତପ୍ତ ଲାଭା, ଭାତହାଣ୍ଡିର ଡାଙ୍କୁଣୀ ଠେଲି / ଉଠିଆସେ ଯୋଉ ବାମ୍ଫ, ସବୁ ଝାଳ । ମେହେନତିର ସବୁ ପରିଭାଷା ନା ନିଆଁର/ ଲହଲହ ଶିଖା, ଏଇ ଝାଳ ?"

ସ୍ୱେଦର ସଂସ୍ରବଣରେ ମାଟି ହୁଏ ଅଧିକ ଉର୍ବର ଓ ହୁଏ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ପାଦନ । କଷ୍ଟ ଓ ପରିଶ୍ରମ; ଅଶ୍ରୁ ଓ ସ୍ୱେଦରେ ଉପାର୍ଜନର ମୂଳ ମିଳେ । ଯାହାକି ମଣିଷ ଓ ଚାଷ ପାଇଁ ସତେ କି 'ମାନ୍ନା' ! କବି Miguel Hernandezଙ୍କ 'El Sudor' କବିତାରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଏହି 'ମାନ୍ନା' ଅର୍ଥାତ୍ ବାଇବେଲ୍ ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ 'ନୈସର୍ଗିକ ଦିବ୍ୟ-ଖାଦ୍ୟ' ! ଯାହା ମେଣ୍ଟାଇଦେଇପାରେ ସବୁ କ୍ଷୁଧା ବା ପ୍ରଶମିତ କରିଦେଇପାରେ ନାନା କଷ୍ଟ ! ସେହି ଭଳି ନୈସର୍ଗିକ ଉପାର୍ଜନ କରିଥାଏ 'ଝାଳ' ! ତେଣୁ କବି ତାହାକୁ 'ଲଲାଟର ପାନୀୟ' ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ! ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଉପାର୍ଜନ ହୁଏ ତାହାର ସମସ୍ତ ଶ୍ରେୟ ଓ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ ସେହି 'ସ୍ୱେଦ' ଅଟେ; ତେଣୁ କବି ତାହା ଲଲାଟର ପାନୀୟ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସ୍ପେନୀୟ କବିତାରେ: "The land's flavours grows ripe and rich: Flakes that hand working, pungent weeping yields, / manna of the men and fields, / my forehead's drink." ଅନୁରୂପ ଭାବେ କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବ ତାଙ୍କ କବିତାରେ ସେହି ସମଧରଣ କଥା ହିଁ କହିଛନ୍ତି : ଯାହା କିଛି ମୂଳ ହୁଏ ତା' ଝାଳ । ××× ଭାତହାଣ୍ଡିର ଡାଙ୍କୁଣୀ ଠେଲି / ଉଠିଆସେ ଯୋଉ ବାମ୍ଫ, ସବୁ ଝାଳ । ମେହେନତିର ସବୁ ପରିଭାଷା ନା ନିଆଁର / ଲହଲହ ଶିଖା, ଏଇ ଝାଳ ?" ବା "ଝାଳ ଭିତରେ ଥାଏ ଏଇ ମାଟିର ଗନ୍ଧ,/ ଶସ୍ୟର ଗନ୍ଧ, ଅନୂଢ଼ା ମେଘ, ଝରା ବଉଳ/ ଆଉ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷା ଟୋପାର ଗନ୍ଧ ।" ଭଳି ପଂକ୍ତି ସମୂହରେ ଝାଳର ଅମୂଳ ମୂଳର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ କଳନା କରାଯାଇପାରିବ । Miguel Hernandezଙ୍କ 'forehead's drink' ତେଣୁ 'ମୁଣ୍ଡର ଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି'ର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଯେ ଅଲଗା ନୁହେଁ; ସେ କଥାର ଅନୁରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ କାବ୍ୟବୋଧରେ ।

Miguel Hernandezଙ୍କ 'El Sudor' ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ 'ଝାଳ'ର ଏକତ୍ର ତୁଳନାତ୍ମକ ଆକଳନ ବେଳେ ଏ କଥା ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବା ଉଚିତ ଯେ ଉଭୟ 'ଝାଳ'କୁ ଆଧାର କରି କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ହେଁ, ହେର୍ନାଦେଙ୍କ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ କୃଷି ଓ କୃଷକ ତଥା ଶ୍ରମକୁ ଉନ୍ନତି ଓ ପ୍ରଗତିର ସୂଚକ ଭାବେ ଜୟଗାନ କରିଛନ୍ତି । ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ କବିତାରେ ଅବଶ୍ୟ ଶ୍ରମ, ଶ୍ରମିକ, ସାଧାରଣ

ଉପେକ୍ଷିତ ଜନତା ଓ ଜୀବନର ଜୟଗାନ ରହିଛି କିନ୍ତୁ ସେ ଶୋଷଣ ଓ କଷଣରେ ପିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ବର୍ଗ କିପରି ନିଜର ଶ୍ରମ ଓ ଝାଳକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଅପସରି ଯାଉଛନ୍ତି ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ; ସେ କଥାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ । ଅନୁରୂପ ଭାବେ ହେର୍ନାଦେଙ୍କ କବିତାରେ ଯେଉଁ ଚାରଣ କବିତାର (Pastoral Poem)ର ବିଶେଷ ଗୁଣ ପରିଲକ୍ଷିତ ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ କବିତା ମଧ୍ୟ ଗଭୀର ମାଟିପ୍ରୀତି ସହିତ ଅଭିନବ ନଷ୍ଟାଲ୍‌ଜିଆରେ କବିତାର ରୂପବୋଧକୁ ଜୀବନବୋଧ ସହିତ ଯୋଡ଼ିବାରେ ବେଶ୍ ଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ହେର୍ନାଦେଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ସ୍ୱେଦ ଜୀବନର ଅଭିନବ ସମ୍ମୋହନ ! ସ୍ୱେଦ ଆସିଛି ପୃଥିବୀକୁ ଅନେକ କାଳ ଆଗରୁ; କ୍ଷୁଧା-ତୃଷ୍ଣା ଏବଂ ସ୍ୱେଦର ବୁନ୍ଦା ଜୀବନ ପାଇଁ; ମାଡ଼ିଯାଏ ସେ ସତେକି ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଲତାଭଳି : "To offer the land its trembling cup/ sweat reaches from earth's farthest age, / feeds thirst and salt drop by drop, / to kindle life. / Sun's cousin, tear's brother, motions child, / April to October, winter to summer, / it goes rolling through the field/ in golden vines." କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ଓ ମଣିଷର ଏକାତ୍ମକତାକୁ ଯୋଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି 'ଝାଳ' କବିତାରେ : "ଝାଳ ଭିତରେ ଥାଏ ଏଇ ମାଟିର ଗନ୍ଧ,/ ଶସ୍ୟର ଗନ୍ଧ, ଅନୂଢ଼ା ମେଘ, ଝରା ବଉଳ / ଆଉ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷା ଟୋପାର ଗନ୍ଧ । ×× / ଦିଶେ: ଖରା,ତରା, ଅଶିଣ, ଆକାଶର ନେଳି/ ନିଦାଘର ଜଟାଜୁଟ ଆଉ ଚୋରା ଚଇତାଳି ।" ଉଭୟ କବି 'ଝାଳ' ସହ 'ଜୀବନ' ଓ 'ଜଗତ'ର ସମନ୍ୱୟକୁ ବେଶ୍ ଆତ୍ମିକ ଭାବେ ଅବଲୋକନ କରିଛନ୍ତି ନିଜନିଜ କବିତାର ବଳୟରେ ।

Hernandezଙ୍କୁ ଜଣେ ସହିଦ କବି ଭାବେ ତଥା 'Voice of the oppressed' ବା 'ଦମିତ ଲୋକଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱର' ଭାବେ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏପରିକି ତାଙ୍କର 'El Sudor' କବିତାକୁ 'Global Symbols of dignity in labor and resistance' ବା 'ବିଶ୍ୱରେ ଶ୍ରମ ଓ ପ୍ରତିରୋଧର ଗରିମାମୟ ପ୍ରତୀକ' ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ । ମିଗୁଏଲ ହେର୍ନାଦେଙ୍କ କବିତାଟି ବର୍ଣ୍ଣନାର ପ୍ରସ୍ଥପ୍ରସ୍ଥ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକତା ଭିତରେ ଏକମୁଖୀ ଭାବକୁ ଧରି ରଖିଥିବା ସ୍ଥଳେ କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ 'ଝାଳ' ଭିତରେ ବହୁମୁଖୀ ଭାବବୋଧ କାବ୍ୟ-ଭୂମିକୁ ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଛି । ଯାହାର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ସ୍ଥୂଳତଃ ନଷ୍ଟାଲଜିଆ ଓ ଆଉ ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଅଭାବୀ ମଣିଷଙ୍କ ଅଭାବିତ ଜୀବନବୋଧର ଛବିରେ ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅସ୍ତିତ୍ୱର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଝାଳର ବ୍ୟାପ୍ତ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଅଟେ ! ଝାଳର ସପ୍ତମ ଭାଗ ବା ଶେଷ ଅଂଶରେ ଆମେ ହେର୍ନାଦେଙ୍କ ଭଳି କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବା ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ କବିତାରେ । ଏହି ଅଂଶରେ ଉଭୟ ସମଧର୍ମା । କାରଣ ହେର୍ନାଦେଙ୍କ ସମଗ୍ର 'ଝାଳ' କବିତାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ ଝାଳର ଶେଷପଦ ଭିତରେ ପରିଲକ୍ଷିତ। ଉଭୟ ଶ୍ରମ ଓ ଶ୍ରମଜୀବୀ ମଣିଷଙ୍କ ପ୍ରତି ହୋଇଉଠିଛନ୍ତି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ। କିନ୍ତୁ ଉଭୟଙ୍କ କାବ୍ୟ-ନିଷ୍କର୍ଷ ଭିନ୍ନ ! କାରଣ ହେର୍ନାଦେ ଯେଉଁଠି 'ଶ୍ରମ' ଓ 'ଜୀବନ'ର ଜୟଗାନ କରିଛନ୍ତି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ସେଠାରେ 'ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରମ', 'ଶ୍ରମଜୀବୀ' ଓ 'ଜୀବନ'ର ଅନୁଚିନ୍ତାରେ ହୋଇଛନ୍ତି କ୍ଷୋଭ ଜର୍ଜରିତ !

'ଝାଳ'ର ବ୍ୟକ୍ତ-ଅବ୍ୟକ୍ତ ଉପସଂହାର:

କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ 'ଝାଳ'ର ଅନୁଶୀଳନ ବେଳେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ସ୍ପେନୀୟ କବି ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାଦେଙ୍କ 'ଏଲ୍ ସୁଦର' କବିତା ସ୍ମରଣ ଆସିବାର ମୂଳରେ ଝାଳର ବ୍ୟାପ୍ତ ଭାବଭୂମି ସଂଯୁକ୍ତ । କବିତାଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟରେ ରମଣୀୟ ଜୀବନବୋଧ ସହିତ ଜୀବନର ନିଷ୍ଠୁରତାକୁ ଏକତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ। ଯଦିଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ମଣିଷର ଲୁଣ୍ଠିତ ଶ୍ରମ ଓ ଅଭାବିତ ଜୀବନବୋଧକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିବା ସ୍ଥଳେ ମିଗୁଏଲ ଶ୍ରମଜୀବୀଙ୍କ ଶ୍ରମର କରିଛନ୍ତି ଜୟଗାନ । ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ ଝାଳରେ ଯେଉଁ ନଷ୍ଟାଲଜିଆ ପ୍ରସଙ୍ଗ ରହିଛି; ସେଥିରେ ବି ସଂଯୁକ୍ତ ରହିଛି ଏକ ଶୂନ୍ୟଭାବ; ଯାହା ସ୍ମରଣ କରେଇଦିଏ ଜୀବନର ଅଭାବ ଓ ଅବର୍ତ୍ତମାନତାକୁ । ସେହିଭଳି ମିଗୁଏଲ ଅବଶ୍ୟ ନିଷ୍ଠୁର ଓ ବାସ୍ତବତା ଏବଂ ଶ୍ରମଜୀବୀର ପ୍ରସଙ୍ଗର ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସବୁଠି ଜୟଗାନ କରିଛନ୍ତି ଶ୍ରମ ଓ ଜୀବନର ! ଉଭୟ କବିତା ନିଜନିଜ ଜାଗାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଉଭୟ କବିଙ୍କ କାବ୍ୟଭାଷା ମେଟାଫର୍ ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଓ ସମବେଦନାରେ ପରିପୁଷ୍ଟ । ଅନୁରୂପ ଭାବେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ କାବ୍ୟନିଷ୍କର୍ଷ ଓ ମିଗୁଏଲଙ୍କ କାବ୍ୟନିଷ୍କର୍ଷ ସମଧରଣର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଓ ମିଗୁଏଲଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଅଟେ । ସ୍ତରୀୟ ଜୀବନର ଉତ୍ଥାପନ ଓ ଦଳିତ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମଣିଷର କାକୁସ୍ଥବୋଧ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ତାଙ୍କ 'ଝାଳ'ରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ ହେଁ ଅନ୍ୟ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କ ଭଳି ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ କାବ୍ୟବୋଧ ବିବିଧ ଚିନ୍ତନଦ୍ୱାରା ପରିପୁଷ୍ଟିତ ଏବଂ ତାଙ୍କର କାର୍ବ୍ୟିକ ଉତ୍ତରଣ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଭାବେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ତା'ର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବହୁପ୍ରସାରୀ; ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମିଗୁଏଲ ଥିଲେ ସାମାନ୍ୟ ଭିନ୍ନ । କାରଣ ସେ ଥିଲେ ଲୋର୍କାଙ୍କ ଭଳି ସ୍ପେନର ଜୀବନ୍ତ କଣ୍ଠସ୍ୱର ! ମାତ୍ର ୨୩ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପ୍ରଥମ କବିତା ସଂକଳନ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ପରେପରେ ସ୍ପେନରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ମିଗୁଏଲ । ଉଭୟ କବିତା ଓ ନାଟକରେ ତାଙ୍କର ବିପ୍ଲବର ସ୍ୱର ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଯଦିଓ ପତ୍ନୀ Josefinea

Marhuendaଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ ବେଶ୍ କେତେକ ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିତା ! ମାତ୍ର ତାଙ୍କର କାବ୍ୟସ୍ୱର ଥିଲେ ଶ୍ରମଜୀବୀ ଓ ଅଭାବୀ ମଣିଷଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେତ । ଠିକ୍ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଜେଲ୍‌ର କାନ୍ଥରେ ସେ ଲେଖିଯାଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷ କବିତା: "Goodbye, brothers, comrades, friends: let me take my leave of the sun and fields." ଜେଲ୍ ଭିତରେ ସେ ଲେଖିଯାଇଥିଲେ ଅନେକ କବିତା। ଯାହାକି Cancionero y romancero de ausencia (Songs and Ballads of Absence)ଭାବେ ପ୍ରକାଶିତ । ଏହି କବିତା ସବୁ କେବଳ ସ୍ପେନର ସିଭିଲ୍ ୱାର୍ ନେଇ ନଥିଲା; ଥିଲା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୁଃଖ ଓ କ୍ଷୋଭର ଗହନ ଅନ୍ତର୍ଲିପି ! ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବିତା 'Nanas de la cebolla'ରେ ସେ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ କିପରି କେବଳ ରୁଟି ଓ ପିଆଜରେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରୁଛନ୍ତି । ସେହି କବିତାରେ ତାଙ୍କ ଶିଶୁସନ୍ତାନ ମ୍ମ ତା' ମା'ଠାରୁ ଯେଉଁ କ୍ଷୀର ପିଉଛି ତାହା ଯେ 'ପିଆଜ-ରକ୍ତ' ସେହିଭଳି ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିହେବ କବିଙ୍କ ଦାରିଦ୍ର୍ୟଗ୍ରସ୍ତ ଅବସାଦର ଗଭୀର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ! ଅନୁରୂପ ଭାବେ ତାଙ୍କର 'ଝାଳ' (El Sudor) କବିତାର ମାର୍ମିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ଓ ସଂଘର୍ଷର ମହତ୍ତ୍ୱର ଉପଲବ୍ଧି ଭାବେ 'ଝାଳ' ଏକ ମେଟାଫର୍ ଭଳି । କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଜୀବନ ଓ ସଂଘର୍ଷକୁ ସେଠାରେ ନିରେଖିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ; 'ଝାଳ' ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାପ୍ୟର ଅଭାବିତ ପ୍ରାପ୍ତି ଭଳି ମେଟାଫର୍ ହୋଇ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି ସମଗ୍ର 'ଝାଳ'ର ପରିଧିରେ । ଆଲେଖ୍ୟଟି କବି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ 'ଝାଳ' କବିତାର ପ୍ରାୟୋଗିକ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ସ୍ମରଣକୁ ଆସୁଥିବା ସ୍ପେନୀୟ କବି ମିଗୁଏଲ୍ ହେର୍ନାଦେଜ୍ଙ୍କ 'ଏଲ୍ ସୁଦର' କବିତାକୁ ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ ପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିବାର ଏହା ଏକ ହାର୍ଦ୍ଦିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ପାଣ୍ଡବ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ, ସାବରମତି, ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ୍, କଟକ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ- ୨୦୦୦

୨. Hernandez Miguel. *"Sweat" Poem Hunter,* www.poemhunter.com/poem/sweat-9/ .Accessed 25June 2025

3. Hernandez, Miguel. *I Have Lost of Heart*: Selected Poems. Translated by Don Share, Bloodaxe Books,1997

❖ ❖ ❖